

Presentació de l'obra *Les competències legislatives de la Generalitat de Catalunya en matèria de dret civil en la Segona República: precedents, textos i discursos*, d'Esteve Bosch Capdevila (Palau del Parlament, 12 de març de 2007)

El president

Molt bona nit. Honorable consellera, senyores i senyors, com a president del Parlament, els dono la benvinguda i agraeixo la seva presència aquí, a la seu del poder legislatiu català.

Avui tenim l'honor d'acollir l'acte de presentació d'una nova publicació de la col·lecció "Textos Jurídics Catalans", que és el llibre *Les competències legislatives de la Generalitat en matèria de dret civil en la Segona República: precedents, textos i discursos*, del senyor Esteve Bosch Capdevila.

Seguint l'ordre previst en el programa, em plau cedir la paraula en primer lloc al doctor Josep Maria Font i Rius, president del Comitè de Textos Jurídics Catalans. Doctor Font, té la paraula.

El Sr. Josep Maria Font (president del Comitè Tècnic de l'Edició de la Col·lecció "Textos Jurídics Catalans")

Autoritats i amics tots, vull manifestar, com a president d'aquest Comitè Tècnic que promou aquesta "Col·lecció de Textos Jurídics Catalans", la bona marxa d'aquesta col·lecció, amb l'aparició d'aquest nou volum que s'afegeix als vint i escaig publicats ja des de l'any 1985, quan es va començar aquesta empresa, sobretot per l'impuls del llavors conseller senyor Agustí Bassols i dels diversos consellers que han anat desfilar després, podria dir. I els corresponents directors generals d'entitats jurídiques, que són els òrgans més immediats, han estat propicis sempre a mantenir, a continuar, la trajectòria d'aquesta col·lecció, que ja constitueix una sèrie respectable. I, a més, la satisfacció es duplica, perquè no solament ara és el Departament de Justícia de la Generalitat el que promou, com des dels inicis, aquesta col·lecció, sinó

que els darrers temps el Parlament de Catalunya s'ha involucrat també en aquesta acció promotora, amb la generosa oferta de patrocinar tècnicament i econòmicament l'aparició d'aquests volums mercès a un conveni establert entre el Parlament i el Departament de Justícia, de manera que podríem dir que l'òrgan legislatiu i l'òrgan executiu, tots dos poders, caminen juntament i de molt bon acord per anar mantenint i continuant aquesta sèrie, que ja ha donat el seus fruits, eh?, ja són diversos els volums que han aparegut sota el doble emblema del Parlament i el Departament de Justícia.

Repasant la sèrie dels títols publicats fins avui, advertim un ventall ben ampli, ben variat, d'exemplars de les diverses seccions en què es concebí de bell antuvi aquesta empresa. Vam començar per la reedició, que semblava inevitable, d'aquells grans tractats d'història del dret català que enfocaven en conjunt tota aquesta tradició jurídica catalana, com era la *Història del dret de Catalunya –Historia del derecho de Cataluña*, llavors es feia en castellà– de Guillem Maria de Brocà, que, per cert, se'n va reeditar no solament –estava esgotat– el primer volum únic, sinó un segon volum inèdit que es va descobrir, per dir-ho així; era inconnegut i s'havia quedat parilitzat a la mort d'en Brocà, i se'n van trobar –el senyor Badosa ho explicaria més bé– em penso que les galeres. I també la d'en Vives i Cebrià, aquella *Traducción al castellano de los usages y demás derechos de Cataluña...*, que va ser el gran clàssic tractadista del segle XIX i que fins que no van arribar les edicions modernes i actuals de les constitucions de Catalunya era l'únic manejable i l'únic que es tenia.

I així podríem seguir amb els textos de les seccions diverses amb què es va concebre aquesta col·lecció: lleis i costums, per una banda; sentències judicials, per una altra; escriptors, i un grup heterogeni, podríem dir, de projectes d'apèndix, com els memorials de greuges, precedents de realitzacions legislatives posteriors... Per exemple, el que avui es presenta té aquest caràcter, eh?, una mica, de presentació d'aquesta problemàtica, o fins i tot polèmica de vegades, que ha anat precedint les realitzacions més recents.

És clar, de tot aquest conjunt, la secció de lleis i costums es pot dir que s'ha emportat la palma, oi? Des de l'edició del *Liber iudiciorum* de la llei visigòtica, que va tenir gran

aplicació a Catalunya no solament a l'època visigòtica, sinó també a l'alta edat mitjana, per aquella versió del jurista barceloní Bonhom, al segle XI –n'hi ha un manuscrit llatí a l'Escorial de molt interès, no solament en si, sinó per uns comentaris, apèndixs i glosses, etcètera–, fins a una traducció catalana moderna del *Liber iudiciorum*, no de Bonhom, sinó directament del *Liber*, una versió moderna catalana que n'actualitza el llenguatge, fins i tot jurídic, per fer-lo més accessible als juristes professionals actuals fent-ne una cosa més viva, eh?, i que tinc l'honor de revisar i de poder anunciar que d'aquí a un breu temps ja estarà publicada. I passant després per les constitucions de pau i treva dels segles XI i XII, que són els antecedents, com sabem, de les corts legislatives, de les corts catalanes, fins a les grans compilacions modernes, com la compilació de 1495, aquella incunable, que també va ser una de les primeres publicacions, i la darrera de 1704, que també estava exhaurida i que fa un bon servei encara als juristes actuals.

Totes aquestes lligades, per dir-ho així, amb les corts de l'edat moderna, i aquesta ha estat una gran actuació, o una gran realització, dels darrers temps; les corts de l'edat moderna, que vénen a continuar, o a completar, tota la sèrie aquella de les corts medievals feta per l'Acadèmia de la Història. No solament la legislació, el text, sinó els processos de corts, totes les actes de corts. I en això sí que, sobretot, val la pena donar un especial relleu a l'equip que la professora Eva Serra encapçala, que sobretot se centra en les corts de Montsó de 1585, que van ser fonamentals en aquest sentit i de les quals va publicant tots els processos reunits en els diversos volums que hi ha, un del braç reial, dels promotors, els diversos que es manejaven en la mateixa realització, eh? I fins a arribar a aquelles corts que es van considerar durant un temps com intruses, que es van celebrar durant el regnat de Felip V; millor dit, durant la Guerra de Successió, de manera que són, per una part, les promulgades per Felip V al començament del seu regnat, encara abans d'esclatar la Guerra de Successió, i, per una altra part, les de l'arxiduc d'Àustria, quan encara era rei dels catalans i encara no havia perdut, que va ser precisament el volum que es va presentar anteriorment al d'avui, una obra comentada pel professor Albareda.

És clar, no tenim temps per entretenir-nos a explicar una mica els detalls dels altres aspectes, de les altres seccions. Per exemple, els escriptors. Hi ha editats els clàssics

de dret català, com l'Antoni Olibà i en Finestres, de Cervera –aquest, president, en traducció catalana, eh?, hi ha el text llatí i la traducció catalana. I ens n'anem a l'escola cerverina, que representa també l'origen, una mica, del dret modern, de l'aplicació del dret romà, el *mos gallicum*.

Potser l'aspecte judicial és el més fluix, però no hem d'oblidar que hi ha un volum dedicat a l'Administració de justícia, a les decisions de l'audiència borbònica del 1786 al 1834, és a dir, quan ja s'encaixa, que ho farà amb l'edat, amb l'audiència, diguem-ne, de l'època constitucional, de l'època moderna.

Ara, aquí cal una mica, crec, assenyalar que tots aquests volums, tant els més antics com els moderns, és a dir, els que són reproduccions, reedicions anastàtiques o facsimilars, no es presenten, per dir-ho així, una mica nets i pelats, eh?, sinó que tots van precedits, van encapçalats, per sengles introduccions que expliquen l'origen, el sentit, el valor o les repercussions dels textos a càrrec d'il·lustres juristes o historiadors, o universitaris destacats, o graduats que preparen la tesi doctoral i això els serveix per investigar i llavors per poder fer la introducció corresponent. I em sembla que el text d'avui té aquest sentit, també; és precedit d'un estudi del seu autor. I això és una cosa que hi dóna actualitat, perquè no és allò de presentar uns textos, com dic, purament retallats i unes reproduccions que poden tenir un caràcter més arqueològic. No, no, és fer-los vius i fer-los entenedors, eh?

Bé, i com que no em puc estendre més, perquè, s'ha assenyalat, amb molt bon encert, una dosificació d'aquest acte, i jo no sóc el més indicat per estendre'm, vull dir que estic satisfet de la marxa d'aquesta col·lecció i que en aquest moment hi ha una sèrie de textos en el teler, diguem-ne, que preparen aquests equips d'investigadors i de treballadors, tant de l'Eva Serra com altres, que aviat aniran apareixent i que seran objecte, segurament, d'actes de presentació com aquest. Jo desitjo que sigui així, tant si sóc jo el qui haig de copresidir aquests actes com si són els qui m'han de succeir, perquè ja és hora també que jo em vagi retirant d'una tasca que, ja ho dic, ve de l'any 85, o sigui, fa vint-i-dos anys. La tasca continua endavant, però el president ja s'ha envellit suficientment perquè es pugui retirar.

Moltes gràcies.

(Aplaudiments.)

El president

Moltes gràcies, doctor Font. Seguidament té la paraula el coordinador del treball, el doctor Ferran Badosa.

El Sr. Ferran Badosa (coordinador de l'obra)

Moltes gràcies. Molt honorable senyor president del Parlament de Catalunya, honorable senyora consellera de Justícia, senyores i senyors, bé, quan dic que és una satisfacció presentar avui el llibre d'una persona com l'Esteve Bosch i que tracta del que tracta no és un tòpic. El llibre enceta, dintre d'aquesta "Col·lecció de Textos Jurídics Catalans" amb més de vint volums, una nova secció, la secció de dret estatutari, i té una mica, també, el simbolisme de la col·laboració del Parlament amb el Departament de Justícia, que ja no solament correspon al camp institucional. Els recordem que han entrat dos llibres del Codi civil de Catalunya: el tercer, que fa referència a les persones jurídiques, que crea gran tranquil·litat entre tots els estudiosos i els que no ho som, i el quart, que tracta de successions, que crea més intranquil·litat, perquè si hi ha una part del dret civil que sigui complicada, que si toques una peça ho desgavelles tot, és el dret de successions. Sé que tots dos projectes estan en bones mans, i, per tant, nosaltres, com a consumidors del producte, penso que podem estar tranquils.

L'autor. És el doctor Esteve Bosch, reusenc de soca-rel, només reusenc, podria dir; és a la Universitat Rovira i Virgili, de la qual és brillantíssim professor titular de dret civil, i jo en puc donar fe, perquè vaig ser a la seva tesi doctoral, vaig presidir-ne el tribunal de titularitats; en aquest moment és director del Departament de Dret Privat; és un membre destacadíssim del col·lectiu de joves civilistes catalans, cada vegada més civilista i evidentment cada vegada menys joves, però ell encara manté l'equilibri entre totes dues categories, amb monografies importantíssimes i definitives sobre el dret català que són citades absolutament sempre.

Quant a l'obra, en realitat és l'exposició del triomf –pírric o no, això ja depèn del sentiment de cadascú– d'una determinada idea jurídica del catalanisme. El catalanisme és primer jurídic i després es converteix en polític. Podem posar-hi dates:

les *Bases para la constitución federal*, de 1869, de Valentí Almirall, o les *Bases de Manresa*, del 1892. Però, a mi, m'agraden unes dates que no són cap d'aquestes dues: són dos congressos de jurisconsults que es van fer a Barcelona els anys 1880 i 1881 i que Valentí Almirall va capgirar-ne completament el sentit. Els congressos estaven organitzats per donar suport al projecte de codi civil espanyol, que ja era hora de fer un codi civil. Fins i tot Itàlia, que s'havia unificat l'any 1860, el 1865 ja tenia codi civil, i Espanya, que s'entenia que era un estat unitari de molt abans, encara no en tenia. Aquests dos congressos per mi són la porta que gira i fan passar el catalanisme que en diríem, i en dic, "jurídic" a un moviment polític. De fet, doncs, parlem d'una història, la que ens explica el doctor Bosch, que és aquesta volta de porta: com, suaument, es passa del dret a la política.

Quins són aquests dos grans punts del catalanisme jurídic i després polític respecte al dret? En primer lloc, lògicament, la primacia absoluta del dret civil català, a què corresponen dues direccions: en primer lloc, disposar d'una autonomia normativa pròpia, i, en segon lloc, disposar d'un poder judicial igualment propi. La gran obsessió és que no es legisli a Madrid, perquè a Madrid no coneixen ni el tarannà ni el dret català –més aviat al contrari, estan disposat a acabar-lo, perquè el dret català és una pedra en el camí de la unificació–, i sobretot un poder judicial propi que eviti que el Tribunal Suprem destrueixi el poc que queda de dret català.

Per què el dret català? Bé, primer perquè és el dret propi. Aquí es parla sempre de l'esperit del poble, de Herder, de Savigny, etcètera; es parla del pròleg que va fer Duran i Bas a la traducció castellana del francès del *Sistema de dret romà actual*, de Savigny. Bé, sí, realment és una idea. És un esperit del poble, que, igual que el del poble alemany, resulta que no és el poble ibèric o el poble català, és el dret romà. Igual que els alemanys als segles XIII i XIV van incorporar el dret romà, de manera que consideren que el dret romà és l'autèntic dret alemany i que el dret germànic seria com unes escorrialles, amb moltíssim més motiu això va passar a Catalunya.

Per tant, doncs, absolutament, romanisme, i, lògicament, canonisme, en ordre invers a l'hora de regular les fonts del dret, però, evidentment, el que assegurava l'estabilitat de tot el sistema, el que garantia que no hi entrés el dret de les *Partidas* i la *Novíssima*

Recopilació, era l'enorme baluerna del dret romà, que tenia solucions per a tot. Mentre el dret romà fos supletori, no hi havia problema, perquè el dret català quedava salvat.

Propi, doncs. En segon lloc, progressiu. Sobre això sempre s'ha fet molta broma – l'hereu, la pubilla, etcètera –, però s'ha de dir que sí. I quines són les dues grans idees progressistes i progressives del dret civil català? En primer lloc, el pacte, l'acord de voluntats, la declaració unilateral en el testament, l'autonomia, la voluntat que parla i decideix, amb l'únic límit que no vagi contra la llei i els bons costums.

I, en segon lloc, una curiosíssima barreja d'autoritat amb llibertat, que representa el pare de família. El pare de família es considera el sobirà de la família, acompanyat de la sobirana, que és la dona, que normalment continuarà en el càrrec perquè el pare de família morirà abans que no la mare, i per tant la mare continuarà la gestió d'un patrimoni que en principi no és seu, és patrimoni de la persona amb qui s'ha casat, per passar-lo als fills. I llibertat, fonamentalment la llibertat de testar. El pare, dintre d'aquest paper de caràcter sobirà, pot triar de tots els fills qui vulgui; un –no hi ha cap llei que ho mani, el dret romà coneixia perfectament la comunitat hereditària –, el que ell triï com a més adequat per seguir la feina, que normalment serà el més gran.

I un tercer punt que sempre s'oblida i que jo sempre, en les discussions que tinc quan viatjo fora..., és molt important de tenir en compte: econòmicament eficient. Ja sé que la paraula "econòmicament eficient" passat el segle XIX és com posar un cotxe en una pel·lícula de romans, però efectivament és així.

La gran paralització de la unificació civilista a Catalunya..., i el famós projecte de codi civil de 1851 no es frena perquè hi hagi una idea política. Tot el contrari: si llegeixes en Martí Aixelà, llegeixes en Francesc Permanyer, tota aquesta gent, el Vives i Cebrià, estan tots entusiasmats amb la unificació del dret espanyol, fins al punt que aquests tres senyors es dediquen a traduir al castellà les glosses de Gregorio López o les *Set partidas*, que és una feina, a part de ciclòpia, que vol dir que has de tenir molt d'entusiasme i has de creure molt en el dret que tradueixes.

Doncs bé, malgrat aquest ambient que hi ha en els anys 1840-45, l'any 1851, com has dit molt bé, diuen: "Fem un codi civil unitari, liquidem tots els drets" –són tots *territoriales, costumbres*, etcètera –, "liquidem tot això." I aquí es planten. I per què es

planten? Doncs perquè consideren que és una expansió del dret castellà, que és un dret antieconòmic. És clar, miren des de Catalunya la situació econòmica de Castella, miren la situació de Lleó, miren la situació d'Andalusia, miren la situació de Galícia, i diuen: "Això no ho volem; les institucions jurídiques que han servit tan malament aquests pobles i aquests països no volem que ens les importin via un codi civil unitari."

Quines són, per simbolitzar-les, dues de les situacions de les institucions jurídiques absolutament fonamentals? Primer, l'emfiteusi. El projecte de 1851 havia eliminat l'emfiteusi perquè es considerava una seqüela feudal, etcètera. Aquest és el primer punt, que és intocable. Per què? Doncs perquè l'emfiteusi, amb la seva divisió, molt complicada però racional, del senyor directe, el senyor útil, el senyor mitjà, el senyor tal i el senyor tal, assegura que tothom tingui un dret de propietat, més o menys amb rendiment, però amb estabilitat, que és el punt més important, de manera que un projecte de codi civil com el de 1851, que vol liquidar l'emfiteusi, per molt progressista que sigui, molt còpia del dret francès que sigui, a Catalunya no funciona. Aquest és el primer gran obstacle contra l'aplicació d'un codi civil unitari, com era el de 1851.

I el segon, evidentment, la legítima. Què és, la legítima? La legítima és la tritadora de totes les famílies. En un sistema com el dret castellà, que eren les quartes, cinques, parts de legítima, evidentment pràcticament no quedava no solament res per a la llibertat de testar, sinó que la legítima automàticament s'havia de dividir entre tots els fills. Resultat: allò que passava a Galícia, que una persona tenia un arbre i tres pams de terra al voltant de l'arbre, i això era la seva legítima, i un altre tenia uns arbustos, o tenia unes mates, o tenia unes garrigues, i s'ho havien repartit. Això, encara més que la supressió de l'emfiteusi, crea una barrera absoluta en el dret català, i diuen: "No, nosaltres mantenim la quarta part del dret romà.»

Per què? Doncs per diverses raons. Primer: assegura l'autoritat del pare, que les tres quartes parts les pot deixar a qui vulgui; normalment, i sempre es pensarà que és així, a l'hereu. L'hereu, una sola persona, assegura la continuïtat del patrimoni familiar, que com que Catalunya és un país paupèrrim només es basa en el treball, perquè no té fonts de riquesa. El treball, doncs, assegura la continuïtat, i el manteniment unitari del patrimoni familiar, l'hereu. I, tercer, s'aprofita tot..., els qui no reben, els qui no són els

hereus, és a dir, els cabalers. Per què? Perquè, juntament amb la quarta part de la legítima, que és molt poca cosa..., es paga amb diners, de manera que en cap moment l'hereu ha d'utilitzar el patrimoni familiar, immobiliari fonamentalment, per pagar la legítima. Ha de preocupar-se, això sí –caixes de pensions, monts de pietat, etcètera–, de trobar un crèdit que li doni els diners per poder pagar als legitimaris la seva quarta part. I què fa, el legitimari, amb la seva quarta part? Agafa aquest cabal, d'aquí la paraula “cabaler”, i normalment se'n va a les grans ciutats i l'inverteix. Diguem que té un patrimoni que, evidentment, com que no el pot invertir en el camp, en principi l'inverteix en la indústria, en el comerç, etcètera.

Aquestes són les dues qüestions bàsiques –i per això insisteixo molt que la qüestió de l'enfrontament dret català - dret espanyol més que polític ha estat un tema de caràcter econòmic– que fan que tots els juristes catalans desitgin un dret propi, un poder autònom propi per legislar, perquè no els vagin entrant institucions que, ho repeteixo, consideren completament antieconòmiques.

Doncs bé, aquesta història és la que ens explica, gairebé novel·lísticament –deixant parlar els personatges quan cal i ell donant les entrades i les sortides i fent els comentaris–, el doctor Esteve Bosch.

En aquesta història, ja molt més propera a nosaltres, només hi voldria destacar –i amb això acabo– tres punts.

Els precedents, molt oblidats en la nostra història jurídica: el projecte d'estatut de 1918, el projecte d'estatut de la Lliga, que serà respost pel Conde de Romanones, una espècie de “bèstia parda” del dret català, amb un “proyecto de autonomía elaborado por la comisión extraparlamentaria”, gener de 1919, sense participació de diputats, perquè els diputats catalans se n'havien anat al Parlament, que comença a parlar d'“Estatut”, de “derecho foral” i de “Generalitat”. La paraula “Generalitat”, vulguis o no, surt, doncs, d'algun senyor que devia mirar-se els papers l'any 1919 del projecte que proposa Romanones. Després ja ve la gran vaga de La Canadiense, es tanquen les Corts i mai més no se'n parla ni gall ni gallina fins a arribar al famós Pacte de Sant Sebastià, 1930, i el famosíssim article, famosíssim evidentment pels juristes, 15.1 de

la Constitució espanyola, que és gairebé el 149.8 de la Constitució actual i el 129 de l'Estatut de Catalunya.

Aquí hi ha una història sobre una altra història, que és, els la recomano, les memòries de l'Amadeu Hurtado, el tercer volum de les memòries de l'Amadeu Hurtado, quan explica com ell les caloroses nits de Madrid de l'agost de 1931 es veu que era molt amic de Niceto Alcalá Zamora, i un dels problemes que s'havia de desentortolligar era la qüestió de la competència en matèria de dret civil, i van arribar a un acord, i aquest acord –presentat per un senyor que es deia Juarros, que era del partit, que era un senyor que era metge de Tetuan, per tant era una mà innocent que va presentar l'esmena– va ser el que va dir el 15.1 de la Constitució. És a dir, tota la competència, tant legislativa com executiva com reglamentària, per a la Generalitat, en dret civil, llevat de les quatre famoses matèries, que vull simplement recordar-les.

Les formes del matrimoni. Per què, les formes del matrimoni? Doncs perquè les formes del matrimoni havien costat sang. Les formes del matrimoni són la base tercera de la Llei de bases de 1888 del Codi civil, que resulten d'una duríssima entrevista entre Alonso Martínez, etern ministre liberal de Gràcia i Justícia, i el cardenal Mariano Rampolla. Això passa l'any 1887, quan Alonso Martínez va a Roma per a la presa de possessió de Lleó XIII, i arriben a un acord en el qual el sant pare, Lleó XIII, molt més avançat que no Pius IX, fa un paper –no existeix, és a dir, només consta per paraules de bisbes i cardenals que ho diuen en el Parlament– en què diu que tolerarà el que disposi el Govern sobre el matrimoni que no sigui el matrimoni canònic. Per tant, intocable, el tema de les formes del matrimoni, perquè havia costat sang.

Els registres, intocables, també. Eren les famoses lleis especials de caràcter general: La Llei hipotecària, aplicable a tot Espanya, 1861, i la Llei del Registre Civil, aplicable a tot Espanya, 1870, precisament arran de Reus, que a Reus cremen els registres eclesiàstics o parroquials, perquè hi ha el problema de la inscripció dels primers matrimonis civils, que es veu que es fan a Reus. Per tant, el Registre Civil entra de la mà llunyana dels reusencs a base de la introducció del matrimoni civil.

Tercer punt, el dret interregional, grandíssima badada dels juristes catalans, tots. Per què? Doncs senzillament perquè al Parlament d'Espanya no es volien donar normes de dret interregional, en general, sinó que deien: «Oi que mantenim el dret navarrès o el dret català? Doncs que cadascú es faci les seves normes generals.» D'aquí surt el 15 unilateral, que després es fa bilateral, amb la qual cosa aquesta intervenció de bilateralitzar l'article 15, el que es diu en el Codi civil serveix per als altres drets, vol dir que és la renúncia a una competència que el Govern i el Parlament espanyol havien deixat a les mans dels parlamentaris, tots, catalans, navarresos, etcètera, i que aquests no van aprofitar.

I quarta i darrera cosa, les famosíssimes bases de les obligacions contractuals. Un misteri. És l'única institució que no té una norma jurídica pròpia. D'on surten les bases? Jo tinc una sospita: l'any 1925-26 hi ha un enorme moviment a Europa d'unificació del dret dels contractes. Es tracta d'assegurar la pau a Europa mitjançant el lliure comerç. Un fet històric: a Berlín es funda un institut de dret estranger i internacional privat, i França i Itàlia aproven un projecte de codi d'obligacions l'any 1928.

Aquests són, doncs, els quatre elements que expliquen..., o que subsisteixen encara intocats –en aquest moment se n'han afegit un o dos més– en la Constitució i el nostre Estatut.

I, finalment, el punt final, la famosíssima sentència del Tribunal de Garanties Constitucionals, del 8 de juny de 1934, per la qual el Tribunal de Garanties Constitucionals anul·la la Llei de contractes de conreus. Per què? Perquè va contra el dret social, perquè va contra l'ordenació de mercats i perquè va contra les bases de les obligacions contractuals, perquè es fica en els contractes d'arrendament.

Ara que tant ens queixem de la interpretació de les bases de les obligacions contractuals, que s'han ampliat extraordinàriament i que pràcticament fan impossible o molt difícil –hi caldrà molta imaginació– poder complir el mandat de regular el llibre sisè del Codi civil de Catalunya, l'origen d'aquesta extraordinària expansió del concepte de bases d'obligacions contractuals és en aquesta sentència, que diu... Diem "bases d'obligacions contractuals". Doncs resulta: "obligacions i contractes,

contractuals i no contractuals”, amb la qual cosa, és clar, no deixem fer res, que és la política que en aquest moment continua seguint el Tribunal Constitucional espanyol de la monarquia, com si fos un invent seu, quan en realitat es va inventar amb la sentència del 8 de juny de 1934.

Bé, amb això, espigolant alguns dels temes, dels moltíssims temes, que ens ha presentat el doctor Bosch, jo el que els recomano és llegir aquest llibre, que és un autèntic llibre d'història d'Espanya - Catalunya amb els seus més aviat desacords que no acords.

La meva felicitació al senyor Bosch i res més.

Gràcies.

(Aplaudiments.)

El president

Pren la paraula seguidament el senyor Esteve Bosch i Capdevila, autor de l'obra.

El Sr. Esteve Bosch (autor de l'obra)

Bona tarda. Molt honorable president del Parlament, honorable senyora consellera de Justícia, senyores i senyors, la lluita de la Generalitat de Catalunya amb els poders centrals de l'Estat per aconseguir un major grau d'autogovern és un fet que avui ens és ben palès. Doncs bé, un d'aquests punts de conflicte de què segurament la premsa no es fa tant de ressò, però que és de cabdal importància, és la competència per dictar normes en matèria de dret civil.

Tenim ara un codi civil de Catalunya que ja és una realitat, però el que discutim, el que es discuteix, és que aquest pugui ser o no un codi civil complet. La situació actual és que hi ha unes matèries civils regides pel dret civil català i altres regides pel Codi civil espanyol, situació que és fruit de la distribució de competències feta en la Constitució de 1938. D'aquesta manera tenim un sistema que ens fa acudir, segurament moltes més vegades de les que desitjaríem, al Codi civil espanyol.

Posaré un exemple per veure com n'és, de poc desitjable, aquesta situació; en matèria de matrimoni. Suposem el cas de dues persones que volen contraure

matrimoni. Per veure la capacitat per contraure'n hauran d'anar al Codi civil espanyol. En canvi, una vegada l'han celebrat, els efectes econòmics es regiran pel dret civil català. Una vegada casats, si després es volen separar o divorciar hauran de tornar a acudir al Codi civil espanyol per veure els requisits per poder fer-ho. Però a l'efecte d'aquesta separació o d'aquest divorci la pensió compensatòria, la guarda dels fills, etcètera, tornen a ser novament regulats pel dret civil català.

Es tracta, per tant, com poden veure, d'un sistema poc pràctic, un sistema complicat. Segurament, el que ens convindria, i el que segurament tots voldríem, seria tenir un codi civil complet amb què no calgués acudir al Codi civil espanyol, però això la Constitució i l'Estatut de moment no ens ho permeten.

Doncs bé, aquest sistema de repartiment de competències en què l'Estat té reservades algunes matèries té origen en la Segona República. I el que ara segurament ens sembla poc en la Segona República va ser una gran fita, atès que va comportar la recuperació d'una potestat, la de dictar normes civils pròpies, que s'havia perdut més de dos segles abans arran dels decrets de Nova Planta.

El llibre que avui es presenta té per objecte l'estudi del procés pel qual Catalunya va recuperar la seva potestat de dictar normes en matèria de dret civil. El llibre se centra de manera fonamental en la Segona República, però sense oblidar tot el seguit de reivindicacions prèvies que van començar ja en el segle XIX. S'hi fa un especial èmfasi en els discursos parlamentaris, la majoria de gran brillantor i en què es poden observar les claus d'aquesta polèmica.

Jo no els vull avorrir amb el contingut del llibre, ni crec que em correspongui a mi parlar-ne. Només assenyalaré algunes conclusions, que segurament són òbvies però que, a mi, m'agradaria també palesar ara en aquest moment. Com dic, les conclusions són òbvies, però les voldria posar en relleu.

Una primera és que a l'Estat li ha costat, li costa i segurament li costarà molt cedir qualsevol competència; una segona és que el rerefons polític s'acostuma a imposar sobre el debat jurídic, i la tercera, ja més específica, i relacionada amb aquesta matèria, és que la conveniència de la unificació o no del dret civil és la que presideix tot aquest debat. Els qui pretenen restringir al màxim les competències legislatives de

les comunitats autònomes, i les catalanes en particular, en matèria de dret civil és perquè creuen en la unificació total del dret civil, unificació total sobre la base del dret de Castella. En canvi, els representants de Catalunya consideren, consideraven, que no hi ha d'haver inconvenient per a una diversitat legislativa, que és reflex d'una diversitat social i cultural, i que en qualsevol cas si es vol arribar a una unificació hauria de ser espontània, però mai imposada.

Espero i confio que els qui llegeixin el llibre els pugui ser d'utilitat per comprendre aquesta petita part, aquest petit espectre, del procés de normalització de les institucions catalanes.

Bé, no voldria acabar la meua intervenció sense fer una sèrie d'agraïments, si m'ho permet el president. En primer lloc, voldria agrair a tots els assistents la seva presència a l'acte, especialment als qui han vingut de Reus i de Tarragona. En segon lloc, al Comitè Tècnic d'Edició dels Textos Jurídics Catalans, que m'ha donat l'oportunitat de realitzar aquest treball i d'encabir-lo dins aquesta prestigiosa col·lecció. També al Parlament de Catalunya i al Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya per haver-se fet càrrec de la publicació d'aquest llibre i per permetre'n la presentació en un marc tan esplèndid com aquest. També al Servei d'Edicions del Parlament per la seva tasca de revisió del llibre, i en especial a la senyora Montse Armengol. Al doctor Ferran Badosa, per confiar-me aquest encàrrec i per indicar-me el camí a seguir; la veritat és que m'ha fet molt fàcil la meua feina, perquè només he hagut de seguir les seves indicacions. I, finalment, al doctor Pedro del Pozo, catedràtic de dret civil de la Universitat Rovira i Virgili, perquè m'ha educat universitàriament en la recerca centrada en l'estudi del dret propi de Catalunya, i això m'ha permès, d'aquesta manera, poder realitzar treballs com el que avui es presenta.

Moltes gràcies.

(Aplaudiments.)

El president

L'honorable senyora Montserrat Tura, consellera de Justícia de la Generalitat de Catalunya, té la paraula.

La consellera de Justícia (Sra. Montserrat Tura i Camafreita)

Molt honorable president del Parlament, senyor Ernest Benach i Pascual..., també vull agrair molt sincerament la presència i les paraules que ens han dirigit els doctors Josep Maria Font i Rius, com a president del Comitè de Textos Jurídics Catalans; el doctor Ferran Badosa i Coll, coordinador del treball, i el doctor Esteve Bosch i Capdevila, autor de l'obra que ell mateix ens invita a llegir.

Ens trobem davant la presentació d'una nova publicació que anomenem "Textos Jurídics Catalans". En realitat és el llibre número 28 d'aquesta col·lecció, i podríem dir que es tracta d'un fet de tràmit més. Jo els invito, certament, a atendre les recomanacions del seu autor, el senyor Esteve Bosch, per tal que qui no l'hagi llegit el llegeixi, perquè hi descobriran un plantejament que invita després a conèixer no solament els anys a què es dedica aquesta anàlisi jurídica de com evoluciona la reivindicació i la defensa del dret propi de Catalunya, del dret civil propi de Catalunya, sinó tota la història del que ha estat un dels elements que ha caracteritzat el nostre poble com a nació i que, en canvi, fora de l'àmbit jurídic no és del tot conegut.

Quan se'ns demana que definim què és Catalunya com a nació, quins són els elements que la identifiquen, que la singularitzen, i per tant quins són els seus elements diferenciadors i els fets anomenats "diferencials", tothom anomena, sense cap mena de dubte, les seves institucions de caràcter secular –aquella Generalitat del segle XIV que després, com ja s'ha dit, es torna a mencionar al principi del segle XX com a institució pròpia dels catalans–, tothom anomena les seves tradicions, les seves cultures i la seva llengua pròpia, sense cap mena de dubte, però hi ha un altre element que ha persistit durant els deu segles que podem dir que Catalunya existeix com a nació, que ha estat precisament el dret civil, i així ens ho explicava de manera molt resumida, perquè ell és capaç de fer-nos grans referències del que van significar en el seu moment els *Usatges de Barcelona*, la primera vegada que des del punt de vista estrictament català es posen per escrit els costums i les tradicions convertits de mica en mica en norma de comportament i finalment norma obligada de compliment per atendre els drets, però també sobretot els deures, de la ciutadania al segle XI. Després van venir, com ja s'ha dit també, les constitucions de pau i treva, i més

endavant la compilació del conjunt de constitucions i altres drets de Catalunya –1495, 1704, el doctor Font ens ho deia–, i fins i tot, després del Decret de Nova Planta, amb el qual s'intenta aniquilar tota singularitat de Catalunya, aquelles normes no són derogades explícitament; el que succeeix és que les institucions que les havien d'aplicar, interpretar, escriure i reescriure desapareixen, i per tant es produeix el que s'anomena la “ceguesa de les fonts de dret”, però la voluntat persisteix, i al segle XVIII i el segle XIX la voluntat continua persistent, i persisteix per damunt de tot entre els entesos, els experts, els juristes, que defensen unes normes en què, d'altra banda, com tan bé ens ha explicat el doctor Badosa, hi ha un cert interès no solament per la tradició, sinó també per l'encaix en la nostra manera de comportar-nos, però sobretot per la nostra estructura econòmica i pel nostre concepte de transmissió patrimonial i de relacions entre les persones, relacions matrimonials, però també relacions privades de caràcter econòmic entre les persones. Això fa que, efectivament, la defensa d'aquestes normes esdevingui, com molt bé explica el senyor Esteve Bosch en el seu llibre, un dels elements de persistència i de perseverança dels juristes.

Ell fa el llibre número 28 d'aquesta col·lecció, tot i que se n'han editat i publicat vint-i-quatre. Això vol dir que n'hi ha quatre en la recambra que un dia d'aquests aniran apareixent i sortint. El títol és *Les competències legislatives de la Generalitat de Catalunya en matèria de dret civil en la Segona República*, i per tant es podria haver limitat a explicar una cosa que és apassionant i que forma part de la meitat d'aquest llibre, que és com es configura l'Estatut d'autonomia, com en aquest Estatut d'autonomia es té molt d'interès a recuperar novament la capacitat de legislar en matèria de dret civil, com l'Avantprojecte d'aquest Estatut d'autonomia s'elabora quasi abans que no el de la Constitució i com després la Constitució acaba fent un marc genèric per al conjunt de l'Estat espanyol i l'Avantprojecte de l'Estatut s'hi ha d'adaptar.

Però fixin-se que el títol també diu “precedents, textos i discursos”. I, si bé és extraordinàriament interessant, aquesta segona part, respecte a com s'elabora l'Estatut de Núria i el procés que ha de seguir, que de vegades hi ha certs paral·lelismes amb el que hem viscut o vivim en el moment actual, val a dir que el que ell en diu “precedents” té un interès extraordinari, i el que en diu “textos i discursos”

ens situa en una lectura que, a més a més d'amenar, ens dona el to exacte de com es viu, tant des de Catalunya en aquesta defensa d'un dels elements que la identifica i que es reconeix precisament en l'article 5 de l'actual Estatut com a dret històric, que és la capacitat de generar dret propi..., esdevé en aquest llibre, com ja s'ha explicat ara, en primer lloc, una reivindicació jurídica i de mica en mica una reivindicació del conjunt de la societat catalana fins a fer-ne una reivindicació de caràcter polític que no té aturador, és a dir que no hi ha qui l'aturi, fins que finalment es constitueix, es configura, en l'Estatut de l'any 1932, l'Estatut inicialment dit "de Núria".

Per això, l'autor es remet a la Constitució de Baiona; a la de Cadis; a la de 1869; a la Constitució de la monarquia espanyola de 1876, que va regir en realitat fins a l'any 1931, amb tots els esdeveniments d'itinerari; al Projecte de constitució de l'Estat català, elaborat pel Partit Federal de Catalunya, un dels textos que expressa tal vegada la proposta de màxims del que volien en aquell moment que arribés a ser la capacitat catalana d'autolegislar-se, 1883; al *Memorial de greuges*, 1885... Ressonen, per tant, en les parets de la Llotja les paraules de reivindicació d'aquesta capacitat de Catalunya de legislar-se, d'autolegislar-se, i no en formen part només juristes de prestigi de l'època i polítics de l'època, sinó que en aquelles parets de la Llotja hi ressonen les veus del Foment de la Producció Espanyola, el Foment del Treball Nacional, el Centre Català, l'Acadèmia de la Llengua Catalana, l'Associació Excursionista de Catalunya o el Consistori dels Jocs Florals. És a dir, totes aquestes coses són explicades amb detall extraordinari per l'autor. Evidentment, hi figura també tot el procés de les *Bases de Manresa*, l'assemblea que posteriorment es fa precisament a Reus un any després per tal de veure com s'acompleixen aquelles *Bases de Manresa*, l'aparició de la Mancomunitat de Catalunya i la creació de la comissió extraparlamentària per part del comte de Romanones, de què ja s'ha mencionat la importància i en què jo no m'aturaré.

Apareix, doncs, finalment, la proclamació de la Segona República, i amb la Segona República, encara que en el procés, quan es llegeix, succeeixen coses similars a les d'aquí –pel que fa als treballs de la ponència, pel que fa als dictàmens de la comissió parlamentària, els debats parlamentaris, pel que fa a la qüestió del debat competencial entre els governs d'Espanya i Catalunya o pel que fa al paper del Tribunal de

Garanties Constitucionals—, també es defineixen, amb paraules literals, el “paper” i la “posició” del fiscal de la República, del Consell d'Estat de la República, de la Sala de Govern del Tribunal Suprem i de l'informe del comissari de la Generalitat.

El text, a més a més d'explicar la capacitat de tornar a fer possible la legislació en aquestes mateixes parets on som ara, en aquest mateix edifici que va ser parlament durant aquella Segona República i producció de dret civil propi durant el període en què van prevaler la llibertat i la democràcia, la capacitat de ser escollits els diputats per sufragi universal i, per tant, la representació legítima i democràtica del poble, reflecteix com aquella democràcia es va veure estroncada amb l'aixecament del 36, i acaba, per tant, el llibre, explicant els propòsits de reforma constitucional de l'any 1935 i el debat que es produïa sobre la dificultat d'ampliar aquest marc competencial per què tant i tant havien treballat totes les persones que hi apareixen, hi insisteixo, no solament mencionades, sinó amb referència explícita de reculls de discursos, de plantejaments, d'informes, que fan que el llibre sigui apassionant i que sigui difícil deixar-lo de llegir a mitges.

Bé, l'any 1985 va aparèixer aquest primer llibret. És un llibret que es diu *Presentació dels textos jurídics catalans*. La introducció, feta en aquell moment pel conseller de Justícia de torn, ens deia claríssimament allò que avui i aquí hem de complir. L'honorable senyor Agustí Bassols i Parés afirmava: “És, per tant, adient que siguin els poders públics” —per tant ja parlava de la possibilitat que fos més d'un poder, tot i que aquest primer llibre el va treure el Departament de Justícia— “els que afavoreixin aquest accés a la nostra tradició jurídica. El Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya, conscient d'aquesta escaïença, i recollint la pràctica anterior d'altres institucions, com ho fou en el seu moment la Mancomunitat de Catalunya, els esforços de les quals no varen reeixir per una o altra raó, es truncaren molt aviat, es proposa d'emprendre la publicació del valuós i extens patrimoni jurídic del nostre país. És aquest un projecte ambiciós que, sens dubte, haurà de ser l'obra de diverses generacions. A la nostra, li correspondrà la satisfacció d'haver-lo iniciat i establir-ne les línies directrius, l'orientació i la sistematització a seguir.” I, certament, així és i així li ho hem d'agrair.

El primer dels llibres que ja formava part dels “Textos Jurídics Catalans”, el que tenia el número 1, era la *Historia del derecho de Cataluña, especialmente del civil*, de Guillem Maria de Brocà, que també el féu la Conselleria de Justícia. La introducció fou signada per qui llavors era catedràtica de dret civil, la senyora Encarna Roca, avui magistrada del Tribunal Suprem, i deia: «La Conselleria de Justícia enceta la publicació de les obres dels juristes catalans més representatius, és a dir, aquells que han format el que s’ha donat a qualificar “la tradició jurídica catalana”. Aquesta lloable iniciativa resulta d’una utilitat extrema per tal de conèixer allò que es podria qualificar com a tradició jurídica oficial, ja que les obres dels clàssics han estat conegudes fins fa poc temps mitjançant les citacions fetes en els treballs dels juristes catalans dels segles XIX i XX. Aquests juristes han estat els qui han delimitat l’estructura i l’àmbit actual del dret civil català, al mateix temps que les fonts del coneixement. Republicar, tornar a publicar, doncs, aquestes obres exhaurides representa un esforç lloable, la qual cosa mereix la felicitació de qualsevol estudiós del dret civil de la nostra terra, ja que difícilment es troba en el mercat, i aquelles que s’hi troben no solen estar a l’abast de tothom. Benvinguda, doncs, aquesta col·lecció», aquella col·lecció que va començar l’any 1985, de què avui presentem el llibre número 28, que ja recull textos més propers a nosaltres, que són el nostre referent democràtic anterior a la Constitució de l’any 1978.

Val a dir que ni tan sols el dictador Franco va aconseguir de fer defallir, de desanimar, els estudiosos del dret, que van mantenir viva la reivindicació, de manera que així es va mantenir viva una part del dret civil català fins a arribar a aquest principi dels anys vuitanta, quan l’aleshores conseller Bassols i tot el Parlament de Catalunya van reiniciar aquesta tasca, que ha coordinat, com a president del Comitè de Textos Jurídics, en Josep Maria Font, i que ha arribat, i esperem que arribi, com es diu, a moltes generacions..., a recopilar tots els textos que expliquen la nostra història, no amb les danses o els elements de tradició cultural, no amb la llengua, no amb les nostres institucions, sinó amb una feina constant, infatigable, en què mai no han defallit els defensors del dret civil català.

A tots ells el nostre homenatge en aquesta presentació del llibre, i també al seus autor i coordinador, és a dir, al senyor Esteve Bosch i al senyor Ferran Badosa. La nostra

felicítació més cordial per aquest treball realment impressionant que els presentem avui.

(Aplaudiments.)

El president

Moltes gràcies, consellera. I per cloure aquest acte, m'agradaria afegir una reflexió a les interessants intervencions que hem tingut l'oportunitat d'escoltar.

Va ser Josep Pallach qui va dir: "L'existència de la nació catalana és una realitat d'ordre sociològic i històric que s'expressa en la llengua, en els costums, en el dret, i que sobretot dóna origen a un fet de voluntat col·lectiva." Aquesta voluntat és la que repetidament ha manifestat el poble català per conservar o recuperar les seves lleis, el seu autogovern, la llibertat de ser i de decidir el propi futur.

El llibre avui presentat és una interessant aportació en el camp acadèmic de les ciències jurídiques i polítiques, però també és, i m'agradaria remarcar-ho, una aportació a la memòria històrica del nostre país. Situant l'àmbit d'estudi d'aquest llibre en el seu context històric, esdevé un element de reflexió i anàlisi molt important per entendre els conflictes que vivia el nostre país en aquell període fonamental del segle XX. Més encara, en el dret civil català hi trobem no solament l'evolució de la societat catalana, com succeiria en qualsevol país normal, sinó també una de les claus dels permanents conflictes de poder i sobirania que la nostra nació manté amb l'Estat.

No oblidem, per exemple, que és la defensa del dret civil català el que impulsa la creació d'un moviment transversal com la Unió Catalanista, que el 1892 posà fonaments per a la recuperació de l'autogovern, de les constitucions catalanes, en l'històric document de les *Bases de Manresa*, amb personalitats com Prat de la Riba i Domènech i Montaner al capdavant.

El dret civil, per tant, no solament ha estat escenari d'un conflicte intern, el xoc que pateixen les institucions i les lleis per adaptar-se a les transformacions que experimenta tota societat –per cert, sempre endavant en els canvis–, sinó que també és l'escenari d'un conflicte entre un poble que vol regir-se per les seves lleis i un estat d'esperit centralista que es passa els segles intentant anul·lar sense èxit les

expressions de la nació catalana a què feia referència precisament la cita de Pallach amb què començava, és a dir, la llengua, el dret i la voluntat política col·lectiva.

Les retallades de l'Estatut del 32 o els recursos d'inconstitucionalitat contra lleis catalanes durant la Segona República, com la Llei de drets de la dona casada o la Llei catalana sobre la capacitat jurídica de la dona i dels cònjuges, que establí la igualtat entre els cònjuges i l'eliminació del principi d'autoritat marital, cosa que entrà en conflicte amb la legislació estatal, o contra la famosa Llei de contractes de conreu, són clars exemples que la del catalanisme no ha estat ni és una reivindicació merament simbòlica o sentimental deslligada del dia a dia de la societat, sinó al contrari: sempre ha estat i és una reivindicació en paral·lel, una reivindicació de llibertat per poder actuar sobre el nostre present i el nostre futur. Penso que cal retenir aquesta idea, cal tenir-la ben present, ja que connecta el contingut d'aquest llibre amb l'actualitat dels nostres temps.

Així, doncs, vull agrair molt especialment al senyor Esteve Bosch la seva important aportació al coneixement, al pensament i a la reflexió amb aquest llibre, que compta amb el suport de les institucions catalanes, conscients de la seva vàlua. També vull agrair les paraules i les interessants reflexions que ens han fet el doctor Font i el doctor Badosa en les intervencions en aquest acte, i també la participació i la copresidència de l'honorable consellera de Justícia. I a tots vostès, moltes gràcies per assistir a aquest acte. Espero que s'hagin sentit ben acollits. Bona tarda.

(Aplaudiments.)